

Koho k zaplacení rozhodně ne nízkého vstupného do Židovského muzea v Praze (dospělí 300 Kč, do všech židovských památek Josefova 480 Kč) nenaláká ani vzácné setkání hned pěti synagog blízko sebe – Maiselovy, Španělské, Pinkasovy (kde běhá mráz po zádech ze strohého soupisu oběti holocaustu na zdech), Klausovy a Staronové, ba ani legendy o golemovi – ten se může vydat na méně turisty dotčená místa u nás.

Není jen Praha!

Do povědomí turistů se mimo Prahu asi nejvíce zapsalo židovské město v Třebíči-Záměstí. Vliv na to mělo nepochybně zapsání do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO v roce 2003.

První židovští osadníci-obchodníci se v Třebíči objevili na začátku 12. století, po založení benediktinského kláštera. Osada se postupně měnila na městskou čtvrť s rabiná-

Synagogy

Synagogy (z řeckého slova shromáždění) jsou prostorem pro společnou modlitbu židů. Ve středověku k synagogám náležely například i škola, studovna, dům rabína či místo pro rituální očistu – mikve. Před zrovnoprávněním židů v roce 1781 podléhal vzhled synagogy omezením. Stavba nesměla stát na náměstí, přesahovat okolní domy ani se podobat křesťanskému kostelu.

Synagogy jsou tradičně orientovány na východ, tedy k Jeruzalému, na průčelí lze často najít kamenné Desatero. Interiér bývá rozdělen na mužskou a ženskou část. V předšálí bývalo rituální umývadlo kiyor. Nejpodstatnější částí interiéru je pak schránka na svitky Tóry, jejíž znění přinesl Mojžíš od Hospodina z posvátné hory Sinaj. Obvykle nechybí trojramenný svícen menorah, rozsvěcovaný při svátku Chanuka.

Dodnes se v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dochovalo asi 200 synagog. Jen několik málo z nich slouží k bohoslužbám. Nejstarší dochovanou synagogou je gotická Staronová v Praze, pocházející ze 13. století. Některé synagogy byly opraveny a slouží jako modlitebny křesťanských církví, mnohé tyto kulturní památky se změnily v muzejní expozice, jiné byly přebudovány pro světské, leckdy nevhodné účely.

Tak se například jedna ze dvou synagog ve Velkém Meziříčí (Nová) stala tržnicí. Naštěstí aspoň meziříčská Stará synagoga našla důstojné uplatnění jako výtvarná galerie. Mnohé synagogy v nezájmu a bez peněz chátrají. Tak se například už řadu let děje v Ivančicích na Brněnsku. Synagogu, bývalé skladiště, ale tamní radnice plánuje změnit na kulturní síň. Na knihovny a archivy se změnila synagoga v Uherském Hradišti či Slavkově u Brna. Kulturně slouží obnovený židovský svatostánek v Děčíně.

FOTO: CZECH TOURISM (STARONOVÁ SYNAGOGA V PRAZE)

tem (bydliště a kancelář rabína), špitálem, dvěma synagogami a také hřbitovem za městem, ve svahu nad Týnským potokem.

Z ghetta ve čtvrti Záměstí se dodnes dochovalo 123 domů. Některé z nich společně obývali křesťané i židé, oproti jiným městům nejsou v Třebíči žádné záznamy o pogromech. Více než polovina trebičských židů se věnovala obchodu, šlo o hokynáře, kramáře, obchodníky s krosnou, podomní obchodníky nebo koňské handlíře, výnosnou živností byly i palírní.

Třebíčské ghetto

Třebíčská Přední synagoga vznikla v barokním slohu v letech 1639 až 1642. Dočkala se řady úprav, podle dobových dokumentů dokonce musela být v 1757 o patro snížena, neboť tehdy převyšovala okolní domy a slavnostní osvětlení interiéru bylo zdálky viditelné. To prý vadilo pohledu ze zámku manželce majitele panství Marii Anně, rozené kněžně z Lichtenštejna. Po několika požárech dostala synagoga v polovině 19. století dnešní, novogotickou podobu. Po roce 1952 byla